Euroopa Parlament
2019-2024

Väliskomisjon

2022/2154(INI)

27.6.2023

RAPORTI PROJEKT

Euroopa Parlamendi soovituse kohta nõukogule ja komisjoni asepresidendile ning liidu välisasjade ja julgeolekupoliitika kõrgele esindajale osalemisõiguse tugevdamise kohta: valimisprotsesside legitiimsus ja vastupidavus mitteliberaalsetes poliitilistes süsteemides ja autoritaarsetes režiimides (2022/2154(INI))

Väliskomisjon

Raportöör: Nacho Sánchez Amor

SISUKORD

lk

EUROOPA PARLAMENDI SOOVITUSE PROJEKT 3

EUROOPA PARLAMENDI SOOVITUSE PROJEKT

nõukogule ja komisjoni asepresidendile ning liidu välisasjade ja julgeolekupoliitika kõrgele esindajale osalemisõiguse tugevdamise kohta: valimisprotsesside legitiimsus ja vastupidavus mitteliberaalsetes poliitilistes süsteemides ja autoritaarsetes režiimides (2022/2154(INI))

Euroopa Parlament,

– võttes arvesse inimõiguste ülddeklaratsiooni, eriti selle artikli 21 lõiget 3,

– võttes arvesse kodaniku- ja poliitiliste õiguste rahvusvahelist pakti ja selle kohta tehtud üldist märkust nr 25 õiguse kohta osaleda avalikus elus, hääleõiguste ja avalikule teenistusele võrdse juurdepääsu õiguse kohta,

– võttes arvesse Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni artiklit 3,

– võttes arvesse rassilise diskrimineerimise kõigi vormide kõrvaldamise rahvusvahelise konventsiooni artikli 3 punkti c,

– võttes arvesse ÜRO rahvusvahelise valimisvaatluse põhimõtteid käsitlevat deklaratsiooni,

– võttes arvesse komisjoni 11. aprilli 2000. aasta teatist ELi valimisabi ja -vaatluste kohta (KOM(2000)0191),

– võttes arvesse ÜRO suuniseid riikidele avalikus elus osalemise õiguse tõhusa rakendamise kohta,

– võttes arvesse komisjoni ning komisjoni asepresidendi ja liidu välisasjade ja julgeolekupoliitika kõrge esindaja 25. märtsi 2020. aasta ühisteatist „ELi inimõiguste ja demokraatia tegevuskava (2020–2024)“ (JOIN(2020)0005),

– võttes arvesse kodukorra artiklit 118,

– võttes arvesse väliskomisjoni raportit (A9-0000/2023),

A. arvestades, et kodanike õigus hääletada ja olla valitud korralistel ja võltsimata demokraatlikel valimistel on põhiline ja rahvusvaheliselt tunnustatud inimõigus;

B. arvestades, et inimõiguste ülddeklaratsiooni artiklis 21 on sätestatud, et igaühel on õigus oma riigi valitsemisest osa võtta ning et rahva tahe, mida väljendatakse perioodilistel, võltsimata ja üldistel valimistel, peab olema valitsemise alus; arvestades, et seda sõnumit korratakse kodaniku- ja poliitiliste õiguste rahvusvahelises paktis;

C. arvestades, et ÜRO inimõiguste ülemvoliniku büroo arvates on õigus osaleda vabadel ja õiglastel valimistel lahutamatult seotud muude põhiõigustega, nagu õigus mitte olla diskrimineeritud, väljendusvabadus ning rahumeelse kogunemise ja ühinemise vabadus;

D. arvestades, et võltsimata demokraatlikud valimised on kaasava valitsemise lahutamatu osa, kuna need annavad kodanike volituse ametivõimudele;

E. arvestades, et üle 75 % inimestest elab mittedemokraatlikes riikides, mis piirab nende põhilisi inimõigusi; arvestades, et kodanikuühiskonna tegutsemisruumi ahenemine mõjutab negatiivselt õigust osaleda võltsimata valimistel;

F. arvestades, et õigust osaleda võltsimata valimistel ei austata autokraatlikes ja mitteliberaalsetes režiimides, mis viivad läbi näilisi valimisi eesmärgiga oma võimu kinnistada; arvestades, et sellised valimised ei ole vabad ja õiglased, neil puudub tõeline poliitiline konkurents ning need piiravad põhjendamatult nii hääletamis- kui ka kandideerimisõigust;

G. arvestades, et autokraatlikud ja mitteliberaalsed režiimid kujundavad üha enam narratiivi näitamaks, et nende ebademokraatlikud valimised on võltsimata, et saavutada rahvusvaheline ja riigisisene legitiimsus, mis on valimiste ebademokraatliku läbiviimise tõttu põhjendamatu; arvestades, et seda legitiimsust kasutatakse riigisiseselt selleks, et tugevdada rahva kuulekust ja toetust režiimile ja selle õigust valitseda ning pisendada mis tahes vastuseisu režiimile ja vähendada sellise vastuseisu õiguspärasust;

H. arvestades, et kohtusüsteemi sõltumatuse ja õigusriigi nõrgenemine ning üldine demokraatia tagasiminek autokraatlikes ja mitteliberaalsetes režiimides võimaldavad nende režiimide seadustamisstrateegiaid;

I. arvestades, et autokraatlikud ja mitteliberaalsed režiimid on välja töötanud uusi viise ja reeglite näilise järgmise strateegiaid, et vältida rahvusvaheliste valimisvaatlusstandardite täieliku järgimise tagajärgi, neist avalikult lahti ütlemata; arvestades, et nad on üha paremini organiseeritud oma püüdlustes tagada üksteise võltsvalimistele rahvusvaheline legitiimsus;

J. arvestades, et erapooletute valimisvaatlejate vastu suunatud rünnakute – sealhulgas ahistamise, laimamise, ähvardamise, õiguste rikkumise ja füüsilise vägivalla – raskusaste on viimastel aastatel süvenenud ja ulatus laienenud, mis loob nende tähtsa tööga seoses ebakindla ja ebaturvalise keskkonna; arvestades, et EL peab valimisvaatlejaid inimõiguste kaitsjateks;

K. arvestades, et demokraatiate ja autoritaarsete režiimide vahelised pinged on muutumas üha geopoliitilisemaks; arvestades, et selle suundumuse tõttu peab EL tõstatama oma demokraatlikke mureküsimusi kõrgeimal poliitilisel tasandil, sealhulgas luues rohkem strateegilisi demokraatialiite ja käsitledes demokraatiat strateegilise huvina ning oma geomajanduslike ja kaubandusstrateegiate olulise osana;

L. arvestades, et EL peaks osalemisõiguse suhtes võtma kasutusele süstemaatilise lähenemisviisi, näidates muu hulgas selle tugevat seost inimõiguste, demokraatia ja õigusriigi põhimõttega;

1. soovitab nõukogul ja komisjoni asepresidendil ning liidu välisasjade ja julgeolekupoliitika kõrgel esindajal:

Teadlikkus õigusest osaleda võltsimata valimistel

a) töötada välja ja rakendada otsustavamaid ELi meetmeid osalemisõiguse edendamiseks ja kaitsmiseks osana palju laiemast inimõiguste ja demokraatia toetamise strateegiast;

b) rõhutada, et õigus osaleda võltsimata valimistel on lahutamatult seotud muude põhivabadustega, eelkõige liikumisvabaduse, arvamus- ja väljendusvabaduse, kogunemis- ja ühinemisvabadusega ning õigusega mitte olla diskrimineeritud, ilma milleta ei ole võimalik õigust osaleda võltsimata valimistel tegelikult kasutada; rõhutab lisaks, et õigusriigi põhimõttel on selles otsustav roll;

c) ühtlustada osalemisõigust ELi välistegevuse vahendite seas;

d) tunnistada, et autokraatlikes ja mitteliberaalsetes režiimides elavatel inimestel on raske saada valimistega seotud erapooletut teavet ja eristada seda režiimi toetatud propagandast, sealhulgas usaldusväärset teavet kandidaatide, valimiseelistuste ja valimisprotsessi läbiviimise kohta, mis pärsib nende võimet mõista, kas valimised on tõeliselt konkureerivad ja kas kodanike eelistused kajastuvad tulemustes;

ELi vahendid ja menetlused

e) seista vastu autokraatlike ja mitteliberaalsete režiimide edendatavale narratiivile, et neil on võltsimata valimiste tulemusel oma kodanikelt saadud mandaat; sõnastada sellega seoses terviklik ELi üldstrateegia, et võidelda vahenditega, mida need režiimid kasutavad valimiste seadustamiseks, näiteks võltsvaatlejad ja valimisvaatlejate varirühmad standardsete rahvusvaheliste missioonide asemel;

f) tugevdada seost valimisvaatluse töö ning ELi laiema toetuse vahel inimõigustele ja demokraatiale, kasutades nii poliitilisi kui ka koostöövahendeid; käsitada autoritaarseid valimiste seadustamise strateegiaid mittedemokraatlike suundumuste varajaste sümptomitena ja reageerida sellele vastavalt;

g) võidelda autokraatlike ja mitteliberaalsete režiimide jõupingutuste vastu, mille eesmärk on luua valesid riigisiseseid arusaamu nende võltsitud valimiste ehtsusest; pöörata erilist tähelepanu autokraatlike ja mitteliberaalsete režiimide valimistega seotud info- ja kommunikatsioonitehnoloogia kuritarvitamisele, mida nad teevad üha enam, et avaldada negatiivset mõju osalemisele, levitades propagandat ja desinformatsiooni ning kehtestades piiranguid juurdepääsule opositsiooni ideid ja kandidaate puudutavale teabele;

h) tunnustada kodanikuühiskonna üliolulist rolli võltsvalimiste legitiimsuse kaotamisel kohalike elanike silmis; toetada kodanikuühiskonna organisatsioone, inimõiguste kaitsjaid ja meediat, sealhulgas suutlikkuse suurendamise ja kommunikatsioonistrateegiate kaudu ning kogudes andmeid võltsimata valimistel osalemise õiguse rikkumiste kohta; toetada eelkõige kohalike valimiste vaatlejaid, kelle tegevus suurendab inimeste veendumust, et austatakse nende õigust osaleda võltsimata valimistel;

i) süvalaiendada inimõiguste ja demokratiseerimise toetamise kontekstis teavet võltsimata valimiste ja inimeste õiguse kohta osaleda naabruspiirkonna, arengu- ja rahvusvahelise koostöö instrumendi „Globaalne Euroopa“ ja ühinemiseelse abi

instrumendi projektides, sealhulgas toetades valimisvaatlejaid kui inimõiguste kaitsjaid; toetada sel eesmärgil tippkeskust Global Campus of Human Rights;

j) kasutada ELi kultuuridiplomaatiat ja rahvusvaheliste kultuurisuhete vahendeid, et tugevdada osalemisõigust, võidelda autokraatlike ja mitteliberaalsete režiimide narratiivide vastu, millega püütakse seadustada võltsvalimisi, ning tugevdada demokraatlikku kultuuri kolmandates riikides;

k) toetada rohkem algatusi, mis on seotud valimisvaatluse alase koolituse ja teadmiste kogumisega;

l) uurida võimalust esitada alaline valimisvaatluskutse ELi lepingute demokraatiaklauslisse, üldiste tariifsete soodustuste kavva ja samaväärsetesse mehhanismidesse, võttes arvesse paljude riikide praegust vastumeelsust saata ELile valimisvaatluskutseid; toetada Euroopa Parlamendi demokraatia toetamise ja valimiste koordineerimise rühma ning selle tööd, eelkõige valimiste vaatlemise raames;

m) lisada ELi valimisvaatlusmissioonide tulemused olulise osana ELi ja asjaomase riigi vaheliste suhete üldisesse raamistikku;

n) käsitleda osalemisõigust ELi mittekuuluvates riikides ELi inimõigustealaste dialoogide kaudu;

o) kasutada kogu maailmas rakendatavat inimõiguste rikkujate vastast ELi sanktsioonirežiimi isikute puhul, kes vastutavad osalemisõiguse ja demokraatlike valimisstandardite raskete rikkumiste eest;

p) tunnustada ELi valimisvaatlusmissioonide rolli tõendite esitamisel selle kohta, kas valimised on võltsimata või ei ole, ning täiustada seda vahendit veelgi, sealhulgas suurendades selle nähtavust;

ELi tegevus rahvusvahelistel foorumitel

q) luua OSCE demokraatlike institutsioonide ja inimõiguste büroo ning Euroopa Nõukogu sarnane demokraatlike riikide ja mitmepoolsete institutsioonide koalitsioon, et võidelda tõhusamalt võltsvalimiste seadustamise vastu rahvusvahelistel foorumitel, eelkõige ÜROs;

r) edendada ideed töötada ÜRO Inimõiguste Nõukogus välja suunised õiguse kohta osaleda valimistel, kaasates rohkem kohalikke kodanikuühiskonna organisatsioone; hinnata kodaniku- ja poliitiliste õiguste rahvusvahelise pakti artikli 25 üldise märkuse nr 25 edasiarendamise ja süstematiseerimise teostatavust, et tõendada seost osalemisõiguse ning inimõiguste ja demokraatia vahel, et tulla toime uute probleemidega, sealhulgas internetis leviva desinformatsiooniga ja autoritaarsuse kasvuga;

s) mõista hukka rahvusvaheliselt välja töötatud standardite õõnestamine osana valimiste seadustamiseks tehtavatest jõupingutustest; pöörata erilist tähelepanu narratiividele, millega edendatakse alternatiivseid väärtusi kui võltsitud valimiste

legitiimsuse allikat, nagu riikide õigusaktide normatiivne esimus rahvusvaheliselt välja töötatud standardite, usuliste ja traditsiooniliste väärtuste, kultuuriliste ilmingute või arengut esikohale seadvate kavade suhtes;

t) juhtida jõupingutusi, et muuta nähtavamaks ÜRO rahvusvahelise valimisvaatluse põhimõtteid käsitlev deklaratsioon ning sellele alla kirjutanud ja valimiste vaatlemises aktiivselt osalevate organisatsioonide töö; kaaluda rahvusvahelise valimisvaatluse põhimõtteid käsitlevale deklaratsioonile allakirjutanute nimekirja ajakohastamist, et suurendada selle usaldusväärsust ja luua selge viis, kuidas eristada tõelisi vaatlusrühmi ja võltsvaatlejaid; uurida võimalusi variorganisatsioonide ja võltsvaatlejate legitiimsuse õõnestamiseks;

u) edendada rahvusvaheliste ja riiklike erapooletute valimisvaatlejate selget määratlemist inimõiguste kaitsjatena asjakohastel mitmepoolsetel foorumitel ja osana ELi kontaktidest teiste rahvusvaheliste organisatsioonidega ning nõuda vajalikku kaitset erapooletutele valimisvaatlejatele, et nad saaksid täita oma ülesandeid sõltumatult ja turvaliselt;

2. teeb presidendile ülesandeks edastada käesolev soovitus nõukogule ja komisjoni asepresidendile ning liidu välisasjade ja julgeolekupoliitika kõrgele esindajale.